

YHDENVERTAINEN SUOMI – TOIMINTAOHJELMAN KESKEISET TAVOITTEET JA TOIMENPITEET

VNK Kuuleminen, 10.8.2023

Prof. Inga Jasinskaja-Lahti

Helsingin yliopisto, Valtiotieteellinen tiedekunta/ Sosiaalipsykologia

inga.jasinskaja@helsinki.fi

KYSYMYS: MITKÄ TEKIJÄT (ERIT. JÄRJESTELMÄN RAKENTEET) VAIKUTTAVAT VALTAVÄESTÖN NEGATIIVISTEN ASENTTEIDEN SYNTYYN?

ONGELMAN MÄÄRITTELY:

*"Suomalaisen yhteiskunnan rakenteissa piilee **syrjintää ja rasismia, jotka estävät yhdenvertaisen osallisuuden toteutumista**" (Marinin hallituksen Yhdenvertainen Suomi - Toimintaohjelma, s. 55).*

*"Heikentyvä osaaminen, terveydentila ja **eriarvoisuus** vaikuttavat ihmisten työkykyyn ja kykyyn osallistua yhteiskuntaan (Orpon hallituksen ohjelma, 20.6.2023).*

Rasismi "maariskinä" ja "signaalina" "käy kalliiksi pienelle avotaloudelle" (Kauppalehti 8.8.2023)

VASTAUS: Rakenteissa piilevää syrjintää ja rasismia ei voi tehokkaasti purkaa haluamatta ja/tai osaamatta tunnistaa niiden erilaisia ilmenemismuotoja, kohteita ja vaikutuksia ja haluamatta ja/tai osaamatta puuttua kyseisiin ilmiöihin. Jotta järjestelmän rakenteet voisivat siis tukea positiivisten ja estää negatiivisten asenteiden syntyä:

1. Pitää tunnistaa, mitä rasismi on (määrittely ja raja)
2. Pitää tietää, miten sen valuminen rakenteisiin tapahtuu (prosessi).
3. Pitää tietää, mitkä puuttumiskeinot ovat tutkitusti vaikuttavia, ja mitkä eivät (interventiot).

KESKEISET HAASTEET:

1. Rasismin kapea määritelmä: muukalaisvihan ja –pelon rajaaminen pois ongelmakentästä
2. Ongelmaratkaisujen satunnaisuus, määräaikaisuus, epäsystemaattisuus, heikko tutkimusperustaisuus, ja niiden valvonnan puutteet

ONGELMAN ANALYSOINTI- JOTTA VOI PURKAA RASISMIA→

1. Pitää tunnistaa, mitä se on (se ei ole mielipidekysymys, vaan sen määrittelyllä on tieteellinen pohja).

”Rasismi koskettaa henkilöitä, jotka eroavat ihonväriltään tai oletetulta etniseltä taustaltaan, uskonnoiltaan, kieleltään tai jopa vain nimensä perusteella oletetusta kantasuomalaisesta. ...Rasismi määritellään tässä toimintaohjelmassa järjestelmänä, jossa politiikka, institutionaaliset käytännöt, kulttuuri ja muut normit ylläpitävät yhteiskunnallisia valta-asetelmia, joissa tiettyjä ihmisryhmiä pidetään toisia ihmisryhmiä **alempiarvoisempina**.” (VN Toimintaohjelma, s. 68)

→ Määritelmä on kapea. Se rajaa pois muukalaisvihan tai –pelon, joka puuttuu toimintaohjelman käsitteistöistä.

Alempiarvoisena pidettyä ryhmää halveksitaan tai säälitään, joten sitä voidaan riistää (hyödyntää, syrjiä) eri tavoin, mutta sitä ei tarvitse pelätä. Sen sijaan muukalaisviha tai –pelko kohdistuu uhkaavana tai jopa vaarallisena koettuun erilaisuuteen sinänsä. Tällainen erilaisuus on poistettava assimilaation (sulauttamisen), maasta karkottamisen, tai jopa kansanmurhan keinoin.

→ Määritelmällä on seurauksia. Jos rasismi määritellään pelkästään alempiarvoisuuden kautta, kohdentaa se myös antirasistisen työn vain osaan ongelmakentästä ja samalla vain osaan vihapuheesta ja –rikoksista. Koska eri rasismin ja ennakkoluulojen muodot (ns. ryhmäspesifit ennakkoluulot) ruokkivat ja mahdollistavat toisiaan ja ylläpitävät yleistä ennakkoluuloisuutta, ongelmakentän osittaminen vaarantaa koko työn tuloksellisuuden.

2. Pitää tunnistaa, miten rasismi ja ksenofobia mahdollistuvat:

Normalisointi & trivialisointi: Jos rasismi määritellään liian kapeasti ja/tai sitä pidetään neuvoteltavissa olevana mielipidekysymyksenä, rasistinen kielenkäyttö yleistyy ja arkipäiväistyy ilman, että siihen puututaan.

→ Seuraus: Rakenteellinen rasismi muuttuu entistä näkymättömämmäksi, asenneilmapiiri polarisoituu, ja rasismiin on entistä vaikeampaa puuttua.

ONGELMAN (OSA)RATKAISUKEINOT:

”Rasismilukko” rasismille ja ksenofobialle:

Rasismien ja muukalaisvihan/-pelon tunnistamisen ja puuttumisen kynnykset on saatava alas. Niiden tahallinen tai tahaton tuottaminen, uusintaminen, naamioiminen ja kaksoisviestintä (vastakkaiset viestit yksityisessä ja julkisessa tilassa) on tehtävä näkyviksi ja seurauksiltaan vakaviksi.

Normatiivinen tuki:

Koulutusta ihmisoikeuksista ja yhdenvertaisuudesta, integraatiota ja ryhmienvälistä myönteistä kontaktia on tehostettava kaikilla koulutuksen tasoilla ja työelämässä. Tutkimusperustaisia ja pitkäkestoisia interventioita otettava osaksi sekä koulujen että työpaikkojen normaalia toimintaa: pelkkä tiedon lisääminen (satunnaisen, ulkopuolelta tulevan informaation antaminen, media-kampanjat) ei riitä, ja saattaa jopa kääntyä itseään vastaan. Asennetyön pitää perustua tutkimuksessa toimiviksi todettuihin interventioihin.

Pysyvä valvontamekanismi:

”Suomessa tarvitaan pysyvä menettely, jossa näitä ratkaisuja ja suosituksia sekä niiden toimeenpanoa seurataan jatkuvasti, eduskuntaa ja valtioneuvostoa myöten. Kerran vaalikaudessa tapahtuneet ihmisoikeusselonteot eivät ole olleet riittäviä. On luotava mekanismi, jossa valtioneuvosto ja eduskunta käyvät säännöllisesti ja riittävän usein keskustelua kansainvälisten valvontaelinten ratkaisuista ja suosituksista.” (prof. Janne Salminen ja prof. Jukka Viljanen, HS 5.8.23)